folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:82, 2015/2

Doğumdan Askerliğe Giden Yolda *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*

Meryem Bulut[1]

Sedat Veyis Örnek'in *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı kitabı, çocuk ile ilgili halkbilimsel çalışmaların ürünüdür. Sedat Veyis Örnek bu araştırmada oldukça kapsamlı ve zengin bulgular ortaya koymuştur. *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı çalışma çocukluk dönemine ilişkin bütün aşamaların ayrıntılı anlatımından oluşmaktadır. Sedat Veyis Örnek on iki ana bölüme ayırdığı *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* (1979), kitabında doğum öncesi, doğumu kolaylaştırıcı, doğum sonrası gelenek ve uygulamalardan başlayarak çocuk adıyla ilgili adet ve uygulamalar, inanmalar, yerel adlandırmalar, nitelemeler, çocuk görme, ağaç dikme, diş hediği, saç kesme, yaş günü, sünnet, beşik kertme ve askere uğurlama geleneklerine ait uygulamalarla devam etmiş; çocuğun zihinsel ve ruhsal özelliklerini ve mizacını etkileyeceğine inanılan belirtilere de değinerek çocuğa kırk basması ve nazar değmesi konusundaki uygulamaları da ele almıştır. İlerleyen bölümlerde geleneksel sağaltma işlemlerine değinmiş, bu noktada geleneksel sağlık uygulamalarında çocukların nasıl iyileştirileceğine dair farklı bölgelerden uygulamaları derlemiştir. Çocukların ergenlik döneminde eğitim, cezalandırma ve korkutma uygulamalarına da değinen Örnek, askere uğurlama törenini de kitabı kapsamında ele almıştır. Çocuk oyunlarını, oyunlarda kullanılan araç gereçler ve oyunların nasıl adlandırıldığı başlıklarında inceleyen Örnek, çocukların konu edildiği ve çocuklara anlatılan atasözleri, özdeyişleri, deyimler, bilmeceler, ninni ve masallardan örnekler sunarak çalışmasını sonlandırmıştır.

Kitabın ilk bölümü bulguların elde edilmesine yöneliktir. Geleneksel uygulamalara ilişkin elde edilen derlemeler Türkiye'nin 230 yerleşim bölgesinde görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Örnek, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı çalışmasında çocuğa yöne-

1 Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü (mbulut@ankara.edu.tr)

lik uygulamaları doğum öncesinde ele alarak askere gidene kadar olan sürede çocuğa karşı yapılan çeşitli uygulamaları ortaya koymuştur.

İkinci bölümde çocuk sahibi olmak için başvulan yöntemleri ele alır. Örnek, kısırlığın sağaltım yollarını üç başlık altında değerlendirir. Dinsel/büyüsel olanlar, hocalara okunma, muska yazdırma, türbe ve yatır ziyaretleri gibi uygulamaları içermektedir. Halk sağaltılmacılığı alanına girenler ise daha çok "kocakarı" ilaçları, sıcak taşa oturma gibi eylemlerdir.

Bu araştırmada kadınların en son çare olarak modern tıp uygulamalarından yararlandıkları görülmektedir. Buna karşın kısır olan erkeklerin daha kolay doktora gittiği saptanmıştır. Çocuğun cinsiyetini belirlemek için başvurulan yöntemler, aşermeye yönelik betimlemeler aynı bölüm içinde yer almıştır. Doktora ve ebeye görünme akılcı olarak değerlendirilirken, doğumu kolaylaştırmak için kilitli kapıları açma, örgülü saçları çözme gibi eylemler akıldışı olarak değerlendirilmiştir (23-99). Üçüncü bölümde doğumu kolaylaştırıcı uygulamalar sıralanmıştır. Doğumu kolaylaştırmaya yönelik uygulamalarda akılcı olanlar ve akıldışı olanlar diye iki başlık altında toplanmıştır (101-105).

Dördüncü bölüm doğum sonrası uygulamalara ayrılmıştır. Yenidoğan ile göbek bağı ve eşi arasında kurulan bağlantılara değinilmiş, doğum sonrası göbek bağı ve eşinin rastgele yerlere atılmadığı ortaya koyulmuştur. Bebeklerin cinsiyetlerine göre uygulamaların değiştiğini görmekteyiz. Kız bebeklerin göbek bağı evin civarına gömülürken evine bağlı olması için, erkek bebeklerin göbek bağı okul, cami bahçesi gibi yerlere bakılmaktadır (107-112).

Beşinci bölüm de büyüsel ve gizemli gücü olduğuna inanıldığı için bebeklere ad verilirken pek çok törensel uygulama olduğunu görüyoruz. Çok az da olsa değişmekle birlikte çocuğa isminin genellikle imam eşliğinde verildiğini ve bazen de dini törenlere kutlamaların eklendiği alınan yanıtlardan anlaşılmaktadır. Çocuğa ad seçimi ailenin sıkıntılarına göre değişebilmektedir. Örneğin çocuğu yaşamayan aileler, durumlarına uygun ve geçerliliğine inanılmış adlar seçmektedirler (113-164).

Bu bölümde çocuk için ağaç dikme, diş hediği, beşik kertme uygulamaları, saç kesme, yaş günü gibi çocukluk çağında yapılan eylemlere yer verilmiştir. Erkek çocukların sünnet olması ile ilgili töresel uygulamalar, dozu değişmekle birlikte gerçekleştirilmektedir. Ayrıca kirveliğin anlamı ve önemi de açıklanmaktadır. Bu bölüm askere uğurlama geleneklerinin yer aldığı anlatılarla son bulmaktadır(167-219).

Yedinci bölümde çocuğun zihinsel ve ruhsal özelliklerini, mizacını etkileyeceğine inanılan belirtileri öğreniyoruz. Bu belirtiler, kaşının, gözünün rengi olabileceği gibi yedikleri içtikleri, hatta doğdukları özel günler ve mevsimler olabiliyor. Belirli bir sınırlamadan söz edilmiyor. Örneğin yazın doğmak iyi huyluluğun belirtisi olabildiği gibi tembel olmanın da belirtisi olabiliyor (225-228).

Doğum sonrası uygulamaların içinde yer alan kırk basması ve nazar ile ilgili inançların araştırma sonuçlarına göre oldukça yaygın olduğu görülüyor. Yeni doğanları kırk basması ve nazardan korumak için gerçekleştirilen koruma önlemlerinin de pek çok bölgede kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bu bölümde belirtilere (çok ağlama nazar değme belirtisi olabilir) ve sağaltım yollarına (hocaya okutmak gibi) yer verilmiştir (229-249).

Çeşitli güçlükler yaşayan çocuklara yönelik uygulamalar da yer almıştır. Konuşamayan ya da geç konuşan, yürüyemeyen ya da geç yürüyen, uyuyamayan ya da geç uyuyan çocuklar için gerçekleştirilen uygulamalar (hocaya okutmak, boğazına bıçak sürmek,

yatıra götürmek vb.) oldukça ayrıntılı ve kaynak kişilerin kendi ifadelerine bağlı kalarak yazılmıştır (251-277).

Ergenlik, eğitim, cezalandırma, korkutma başlıkları altında değerlendirilmiştir. Burada görüşülen kişilerin ergenliğin belirtileri ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Uygulamalarda her iki cinse farklı davranış gerektiği görüşünün baskın olduğu, yani cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı ortaya koyulmuştur. Çocukların küçükten itibaren dinsel eğitim almaları gerektiğine ilişkin inançların da yaygın olduğu cinsel eğitimin görüşülen kişiler arasında kabul görmediği bulgulardan anlaşılmaktadır (279-303).

Çocuk oyunlarına değinilmiştir. Bu bölümde çocuk oyunlarının adlarına, oyunlarda kullanılan araç ve gereçlere, tekerlemelere yer verilmiştir. Bazı oyunların adları ve nasıl oynandıkları açıklanmaktadır (305-313).

Örnek, son bölümü atasözlerine, özdeyişlere, deyimlere, sevgi ve okşama içeren davranışlara, kargışlara, bilmecelere, ninnilere, ağıtlara ve masallara yer ayırmıştır (315-375).

Örnek'in, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı araştırması, 1958'de Doktora Tezi olarak yapılan ve 1974 yılında basılan *Türkiye'de Doğumla ilgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü* adlı Orhan Acıpayamlı'nın eseri ile kıyaslandığında kapsamının oldukça geniş olduğu görülmektedir. Acıpayamlı'nın araştırması hamile kalmaya yönelik uygulamalardan başlayıp doğum sonrasına kadar devam ederken, Sedat Veyis Örnek hamilelik öncesinden başlayarak araştırmanın kapsamını çocuk askere gidene kadar genişletilmiştir. Acıpayamlı bulgularını başka ülkelerdeki uygulamalar ile karşılaştırarak desteklemiştir. Örnek'in kendisinin de belirttiği gibi *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* araştırmasının sonuçlarını sınıflandırmanın dışında yorumda bulunmamıştır. Örnek, çalışmasının kapsamını çocukluk döneminden askerliğe gidene kadar geniş tutmasının nedenini geleneksel yaşamda çocukların aileleri ile bağlarını askere gidene kadar koparamadıkları için ele aldığını açıklamaktadır. Aynı şekilde doğum öncesi ile ilgili olarak araştırmanın kapsamını genişletmesini ise annenin hangi değerler sistemi içinde yer aldığının bilinmesi açısında önemsemektedir (Örnek, 1979: 1). Türkiye'de doğum üzerine araştırma yapanlar arasında bulunan Nermin Erdentuğ, Hal köyündeki alan araştırması sırasında doğum sonrası uygulamalara yer vermiştir. Acıpayamlı'nın da doğum folklorunun çeşitli aşamalarını (gebe kalmak için çareler, gebelikten korunma çareleri, gebeliğin başlangıcı, cinsiyet tayini, doğuma hazırlık, doğum olayı, doğum sonrası, lohusa, alkarısı, kırkbasması, kırklama) değerlendirdiği ve ayrıca uzak mesafelerdeki benzerlikleri de ortaya çıkarmaya çalıştığı çalışmalarına yansımıştır (Acıpayamlı, 1974: 3-5). Bu alanda Örnek'in *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı araştırmasının, en kapsamlı çalışma olduğunu belirtmemiz olanaklıdır.

Çalışma Alanı

Her araştırma farklılaşsa da belirli konularda din, kimlik, kadın-erkek rolleri gibi saha uygulamalarında çeşitli güçlükler araştırmacının karşısına çıkmaktadır. Sorunlar bilginin kimden ve nasıl alınacağına göre de yoğunlaşmaktadır. Bilgi kimdedir ve neleri bilmektedir? Toplumsal onay almış bilgili kişi kimdir gibi sorular araştırmacıyı zorlamaktadır (Kümbetoğlu, 1996: 243). Bunlar ve benzeri sorular Örnek tarafından ayrıntılı

olarak düşünülmüş olmalı ki, görüşülen kişiler; yaşları kırkın üzerinde, evli ve çocuk sahibi olarak sınırlandırılmıştır. Araştırma için belli bir yaşın üzerinde ve çocuk sahibi kadınların tercih edilmesi, elde edilen bulguların gelenekselliği ve temsiliyeti konusunda güven vermesi açısından önemlidir. Soru formları örneğinde Örnek, kaynak kişilerin geleneklerine bağlı, orta tabakadan veya yerleşim alanının yerlilerinden seçilmesine, bunların otuz yaşından aşağı olmamalarına, elden geldiğince derleyicilerin akraba ve yakınları arasından ve çocuklarla ilgili âdetleri, töreleri, uygulamaları bilen kimselerden seçilmesine özen gösterilmesi vurgusunu yapmıştır (Örnek,1979: 20, 401, 402). Araştırma verilerinin elde edilmesi aşamasında Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve Ankara İlk Öğretmen Okulu öğrencileri görev almıştır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde gelen öğrenciler yine kendi bölgelerinde araştırmayı tamamlamışlardır. Öğrencilerin bazıları birkaç farklı bölgede de araştırma yapmıştır. Çalışma birbirini bütünleyen birkaç aşamadan oluşmuştur. 1972, 1973 ve 1974 yıllarını kapsayan derleme aşamasında iki yüze yakın ve büyük çoğunluğunu kız öğrencilerin oluşturduğu araştırma grubu, bulguları değiştirmeden bu araştırma için özel olarak hazırlanan defterlere aktarmışlardır. Örnek bir yönüyle ileride öğretmen olacak öğrencileri araştırma yapmayı öğrenmeleri için tercih etmiş olabilir (Örnek, 1979: 23). Ayrıca aynı dönemde eşi Ulun Hanım, Ankara İlköğretmen Okulu'nda öğretmenlik[2] yapmaktadır ve Sedat Veyis Örnek'e çalışmalarında öğrencileri ile birlikte yardımcı olmuştur. Eşi Ulun Hanım'ın[3] katkılarının yanı sıra, Sedat Veyis Örnek'in bu iki okuldaki öğrencileri bilinçli olarak bu araştırmaya yöneltmesi de çok güçlü bir olasılıktır. Örnek'e göre öğretmenler görev yaptıkları yerlerde genellikle halka yakın ilişkileri olan kişilerdir ve iyi ilişkilerinden dolayı kolaylıkla bilgilere erişebilirler. Öğretmenlerin görevleri, onları yöresel araştırma, inceleme ve derlemeler yapmaya yöneltmelidir. Bu durum yaygınlaştırılırsa onlar hem eğitici olarak görevlerini daha sağlıklı yaparlar, hem de halkbilim dalına hizmet etmiş olurlar. Ancak bu amaca ulaşmak için öğretmenlerin ya bu alanda belirli bir dönemi kapsayan eğitim görmeleri ya da bu alanın uzmanları tarafından özel olarak hazırlanmış kurslardan geçmeleri gerekmektedir. Çünkü öğretmenler bu işi yapacak en uygun mesleğe sahiptirler. Hem saygı duyulmaktadır hem de yaşadıkları yerde gözlem yapma olanağına sahip olduklarından katılarak gözlemi gerçekleştirmiş olurlar (Örnek, 1977: 57). Örnek araştırmaya dahil olan ve bu araştırma için özel olarak oluşturulan defterler ile yaşadıkları bölgelerdeki uygulamaları kayıt altına alan öğrencilerin mezun dahi olmadan araştırma becerisine sahip olmalarını da hedeflemiş olabilir. Öğretim kurumlarının programlarında yer alacak bu türden dersler her şeyden önce öğrenciye yöresel ve çevresel değerlerin önemini kavratacak; böylece öğrencinin toplumsal ve kültürel kişiliğinin oluşmasında sağlam bir maya olacaktır. Ancak Örnek'e göre çocuğa etnosantrizm ve yersiz bir şovenizm duygusu kazandırmaktan da kaçınmak gerekir (Balaman ve Kongar, 1999:340).

Çocuğa yönelik olarak daha doğmadan gerçekleştirilmeye başlanan geleneksel uygulamalar birinci elden yani uygulayan kadınlar ile doğrudan görüşmeler sonucu elde edilerek ortaya koyulmuştur. Görüşülen kaynak kişi sayısı 575'dir ve kaynak kişilerin

2 Bu bilgi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölüm Başkanı Prof. Dr. Muhtar Kutlu'dan alınmıştır..

3 Bu bilgi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölüm Başkanı olarak uzun yıllar görev yapmış ve 2012'de emekli olan Prof. Dr. Zafer İlbars'tan alınmıştır.

neredeyse tamamı (% 90) kadınlardan oluşmaktadır. Kitaptaki bulgular yalnızca bilgileri veren kaynak kişilerin yorumlarına dayanmaktadır. Bulgular ile ilişkili olarak Sedat Veyis Örnek hiçbir yorumda bulunmamış, yalnızca bulguları dinsel/büyüsel ve çağdaş tıp uygulamaları başlığı altında toplamıştır. *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı kitabının önsözünde verilerin analizi konusunda şunları söyler: "Yorumlar ve yaklaşımlar zamanla değiştiğine, değişmesi gerektiğine göre; bizim için asıl amaç yorumdan çok, ilgi duyanların yararlanma ve değerlendirmelerine açık, elden geldiğince dizgeli bir gereç sunmaktır" (Örnek, 1979: XXII). Balaman ve Kongar'a göre Örnek, saptamacıdır. Amacı insanların çeşitli yaşayış biçimlerini saptamak, bunları olanaklar ölçüsünde çözümlemek ve arşivlemekti. Genel olarak Örnek'in tanımlamacı ve betimlemeci bir yaklaşım kullandığını görürüz (Kongar ve Balaman,2001: 343). Bu durum, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı araştırmasının verilerini neden yorumlamadığını açıklamaktadır.

Örnek'e göre bir ülkenin, bir yöre halkının, bir etnik grubun yaşamının tümünü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını ortaya koyan halkbilimidir. Çevresini ve dünyasını açıklamada, geleneksel ve törensel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dizi beceriyi, beğeniyi, yaratıyı, töreyi, kurumu, kurumlaşmayı göz önüne sermede, bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, adetler zincirini saptamada; bu zincirin köstekleyici veya destekleyici halkalarını tek tek belirmede halk kültürünün atar damarlarını yakalayarak bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada halkbilimin rolü ve önemi birinci derecede önemlidir. Halkbilim başta budunbilim (etnoloji) olmak üzere toplumbilim, ruhbilim, sosyal antropoloji, dilbilim, dinbilim, tarih ve diğer dallar ile yakından ilişkilidir. Halkbilim başka ülkelerin halkbilim bulgularıyla koşutluklar kurar, gerektiğinde bunların yönteminden yararlanır, karşılaştırmalar yapar ve bunların kökenine iner. Böylece yerellikten ve ulusallıktan evrenselliğe geçerek insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaya yönelir (Örnek, 1977: 16). Örnek'in, halk bilimine verdiği önemi ve bu araştırmanın (*Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*) kapsamının genişliğini yukarıda yazdıkları ile açıklamak mümkündür. Örnek burada gelenekler ve görenekler zincirinin halkalarını tek tek belirleyerek (halkalar arasındaki örüntüleri işleyerek) yerellikten ulusallığa ve evrenselliğe ulaşmayı amaçlamaktadır. Diğer yandan evrenselliğe ulaşırken dönemin gerektirdiği yurttaşlık bilinci ile hareket etmektedir. Özbudun'a göre ulus devlet inşası süreçleri bu yöneliş için etkin bir model olmuştur. Ulusal kültür, gelenek ve mirasa bağımlıdır ve bu yüzden sınırlanmış bir kendilik olarak ulus anlayışını paylaşırlar. Kolektif birimler hem toplumu birbirine bağlayacak, hem de dışarıya karşı ayırt (diğer toplumlar) edilmelerini sağlayacaktır. Bu ideolojik perspektifte, ortak kültür ve gelenekler sınırlanmış birim olarak bir yandan ulusu kurarken, diğer yandan ulusal varlığı hem sergilemeyi hem de ulusal olarak ayırt edici özellikler yaratmayı amaçlar (Özbudun, 2005: 59).

Araştırmaya İlişkin

Örnek'e göre adet ve inanmaların, bir toplumun maddi ve manevi hayatındaki olumlu ya da olumsuz etkilerini küçümsemek, görmezlikten gelmek yanlış bir tutumdur. Halkı yönetmenin ilk şartı, halkı doğru olarak tanımaktır. Halkı, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bulunduğu çizgiden daha ileri bir çizgiye götürmek, onun eğilim-

lerinin, tutumunun, davranışlarının temelinde yatan şeyleri bilmekle mümkündür. Halkı köstekleyen ya da destekleyen adet ve inanmaların, zihniyetin kök nedenlerini bilmeden alınacak her tedbir, kısa süreli, kısır ve yanlış olacaktır(Örnek,1966: 24). Çünkü çağdaş ve düzgün kültürel yaratılar ancak eski kültürel verilerle temellendirilir. Eski uygulamalardan seçmeler ve arıtmalar yapmak yeni bileşimlerin potasında eritmek ile olasıdır. Bu işi bilmeyenlere bırakılırsa kültür yozlaşabilir (Örnek, 1973: 385-391). Hamilton'a göre, ulus insanların yaşamına, onların en derin duygularının nesnesi olarak sızmalıdır; böylece insanlar ulusu bir şekilde bünyelerine dahil ettiklerinden, kendilerinin de ulusun bünyesine dahil edildiklerini görürler (Sahlins, 2012: 97). Bu çalışmada da yerelden ulusala giderek sürecin içinde yer almak dahil olma sürecini görmek olanaklıdır Çağdaş antropologlar, modern toplumun karşıtından evirildiğini düşündükleri için çağlarını anlamak için geçmişle ilgilenmektedirler (Kuper; 1995: 13). Örnek'in hedefi ise modernleşme sürecine girmesi gereken toplumu bugünden analiz ederek sonraki aşamaya yani yerelden, ulusal boyuta ve giderek evrensele ulaşmasını yozlaşmadan sağlamaya yöneliktir.

Diğer yandan Örnek'in dinsel/büyüsel ve çağdaş tıp uygulamaları ayrımını, Evans-Pritchart'ın büyücülük ve bilimselliği ayırmasından (Eriksen ve Nielsen,2012:151), Levy-Bruhl'ın yazı öncesi toplumlarda düşünceyi mistik olarak modern düşüncede ise pozitivist şeklinde değerlendirmesinde de (Morris,2004:296) görebiliriz. Aynı şekilde Rivers'in kitabında tıp, büyü ve dinden ayrı olarak değerlendirilir. Rivers, büyü ve dini aralarında küçük farklar olduğuna inanmasına rağmen aynı kategoride değerlendirir. Ancak Rivers gerçekte farklı olan bu süreçlerin (tıp, büyü ve din), insanlığın büyük bölümünde farklı olmadığını ileri sürer (Rivers,2004:9). Sedat Veyis Örnek'in değerlendirmelerinde de çağdaş tıp ve din/büyü ayrımını açık olarak görülmektedir. Ülkemizde çocuk bakımının büyüklerden öğrenildiği ve çocuklar hasta olduklarında sağaltım yolları öncelikle geleneksel inançlarda aranmakta ve sonuç alınamazsa modern tıp yöntemlerine başvurulmaktadır. Sağlık ve hastalıkla ilgili ilgili değer ve inançlar modern bilgiye dayandığı gibi toplumun dini inançlarından da kaynaklanmaktadır (Seviğ, Tanrıverdi, 2012:208). Sedat Veyis Örnek'in, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı kitabında, dinsel ve büyüsel uygulamalar ile birlikte modern tıp uygulamalarının yan yana uygulanıp uygulanmadığını bilmiyoruz. Bu uygulamalar ile birlikte yapılıyorsa da bu çalışmada görülmemektedir.

Sedat Veyis Örnek'in derlediği çalışmada karşımıza çıkan birçok farklı adet ve uygulama, Anadolu'da çocuk yetiştirme ve sağlıklı çocuk büyütme konusunda en yaygın örnekleri göz önüne sermekte ve geleneksel kültürümüzde çocuğun nasıl yorumlandığını anlatmaktadır. Türkiye'nin hemen her ilinden derlediği çocuk yetiştirme pratikleriyle Örnek, ilgili gelenekler ve uygulamaları detaylı bir şekilde derlemiştir. Sağlık antropolojisi ve halk sağlığı çalışmaları üzerinden bu alandan ayrı bir çalışmaya ihtiyaç duyulmakla birlikte bu araştırmanın derlemesinden hareketle halk sağlığı ve çocuk yetiştirme arasında da bir ilişki olduğundan bahsetmemiz olanaklıdır.

Örnek, zengin tasvirli derlemesiyle Türkiye'nin farklı bölgelerinden çocuğun anne karnına düştüğü andan itibaren, askere gönderilip evlendirilmesine kadar olan süreçteki uygulamalardan bahsetmiştir. Ancak bu uygulamalar üzerine kendi yorumlarını kitabının sadece giriş kısmında belirterek son derece kısıtlı tutmuştur. Çocuklar ile ilgili geleneklerde bize son derece kapsamlı ve zengin ayrıntıları içeren bir inceleme sunan bu

kitap, birçok önemli bilgiyi barındırmaktadır. Kısaltmalarla kodlanan hemen her ilde ve dolayısıyla her bölgedeki uygulamalardan anlaşılan odur ki Türkiye'nin bütün bölgelerinde büyük ölçüde benzeşen çocuk yetiştirme gelenekleri mevcuttur. Çocuklara ilişkin en önemli ve yaygın benzerlik kız bebeklere, erkek bebeklere göre ikincil bir önem atfetmenin geldiği görülmektedir. Bu istekler erkek egemen bir toplumun yansımalarıdır. Sedat Veyis Örnek bölgesel bir karşılaştırmadan ziyade gelenekleri ve uygulamaları ayrıntılı bir şekilde derleyerek bize bir anlamda ham madde sunmuştur. Ancak bu ham maddenin işlenmesi, kitabın eleştirel bir yorumlamaya tabi tutularak tekrar ele alınmasıyla mümkün olacaktır. Sedat Veyis Örnek, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* isimli kitabında yorumlamalardan kaçınarak bizi birçok soru işaretiyle baş başa bırakmıştır. Bu soru işaretlerinden biri de, çocukla ilgili geleneklerde dinsel/mezhepsel, etnik ve bölgesel farklılaşmaların varolup olmadığı, var ise nasıl açıklanabileceğidir. Örnek, yorumdan kaçınarak tüm bu geleneklerin tek bir homojen kültür içinde uygulanıyormuş gibi bir anlam taşıyıp taşımadığını da belirtmemiştir. Kitabının isminde geçen '*geleneksel kültürümüzde çocuk*' ifadesi sanki tek bir homojen kültürden bahsediliyormuş imasını barındırmaktadır. Oysa derinlemesine incelendiğinde dinsel/mezhepsel ve etnik farklılıkların gelenekleri ve uygulamaları nasıl etkileyeceği ayrı bir soru olarak karşımıza çıkacaktır. Bununla birlikte geleneksel kültürümüz diyebileceğimiz tek ve birleştirici bir kültürden bahsetmek sıkıntılı görünse de çocuk yetiştirme gelenekleriyle ilgili olarak düşünüldüğünde birçok ortak uygulamanın varlığının görülmesi de olanaklıdır. Tek ve birleştirici bir kültürden bahsedebilmemizi sağlayan birçok ortak uygulamada göze çarpan ana özelliklerden en belirgin olanı kız çocukların erkek çocuklara kıyasla daha az istendiği ve erkek çocuk doğurmanın ise arzulanır bir şey olmasıdır. Aynı şekilde erkek çocuk doğurmak için birçok yönteme başvurulmakta kız çocuğun doğması içinse böyle bir çaba ve istek gözlenmemektedir.

Bu araştırmada Örnek, gelenekleri rasyonel olan ve olmayan şeklinde ikiye ayırmıştır. Modern tıp ile bağdaştırılan gelenekler akla uygun olabilmekte modern tıptan çok gelenek veya büyü ve din ile eşleştirilen uygulamalar ise us dışı olmaktadır. Bu noktada Örnek'in kitabında eleştirilebilecek noktalardan biri de aklın kurallarına dayanan ve aklın kurallarına dayanmayan ayrımının bu kadar keskin sınırlarla birbirinden ayrılıp ayrılamayacağıdır. Bu bizi rasyonel ve irrasyonel diye adlandırılan pratiklerin geçişken olduğu ve farklı rasyonelliklerin mümkün olduğu noktasına da götürecektir. Çocuk yetiştirme ve çocukların sağlık sorunlarına çözümler üretme, halk sağlığı ve sağlık antropolojisi açısından önemlidir. Sağlık sorunlarına getirilen çözümlerde din ve büyü ile modern tıbbın nasıl bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymak da önemlidir. Tamamlayıcı tıp olarak da adlandırılan uygulamaların büyük kısmını geleneksel uygulamalarda da görmek mümkündür. Ayrıca Örnek çocuğa yönelik geleneksel uygulamaları modern ve dinsel/büyüsel başlıkları altında ikiye ayırırken aslında başka bir çalışmasında (*Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*) din ve büyü işlemlerine değinmekte, benzer ve farklı yönlerini tanımlamaktadır. Örnek'e göre kültür tarihi büyü ve din arasındaki çekişmelere tanıktır. İnsanlık tarihi öncelikle büyü ve din arasında, daha sonra ise dinle ile bilim arasındaki çekişmelere şahittir (Örnek, 1966: 25). Bu çalışmada ise modern tıp uygulamalarının karşısında büyü ve dini aynı yerde konumlandırmaktadır. Yine aynı çalışmasında Örnek, büyü yapmayı

çaresizlik ile ilişkilendirir. Gerekli donanımdan yoksun olan ilkelin, doğal olaylar karşısındaki çaresizliğini ancak büyü yoluyla giderebildiğini iddia eder. Korku ve çaresizlik gibi çağrışım yaratan psikolojik nedenlerle beliren, geleceği bilmek arzusu ile tesadüfi benzerlikleri iyilik ya da kötülüğün ön belirtileri olarak değerlendiren, bilimin ve geçerli bir dinin reddettiği bir takım doğaüstü kuvvetlere inanan, kuşaktan kuşağa geçen yanlış ve boş inanmalara batıl inanç diyeceğiz (Örnek, 1966: 24). Burada dikkati çeken önemli bir noktada batıl inanç ve geçerli din ayrımı yapılırken, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı kitabında din ve büyüyü bilimsel olanın karşısında aynı yere koymaktadır.

Örnek'in derlemesinde göze çarpan bir nokta da incelenen bölgelerin, kentsel ve kırsal ayrımının yapılmadan geleneklerin aktarılmasıdır. Bu çalışmada araştırmanın yapıldığı yerler göç alan yerler midir? Bütün bunları bilmiyoruz. Kırsal ve kentsel alanlardaki uygulamaların birbiriyle nasıl benzeşeceği veya ayrışacağı da sorulması gereken konulardandır. Ancak Örnek böyle bir ayrıma da gitmemiştir.

Örnek, kendi cümleleriyle de ifade ettiği gibi bu kitabında "çocuğun ana rahmine düşme öncesinden başlayarak askere gidişine değin uzanan bir dizi halk bilimsel aşama, uygulama, adet, inanma, töre ve tören yer almaktadır." (1979: 1). Örnek'in derlemesini bu kadar kapsamlı tutmasının en önemli sebebi; çocuğun kültürdeki karşılığının, annenin hamile kalmasından başlayan ve çocuğun askere gitmesiyle simgelenen bir birey olma durumuna uzanan bir süreç olduğunu düşünmesidir. Bunun yanı sıra Örnek, çocuğun yetiştirilmesinde yani kültürlenme sürecinde en önemli aktörün anne olduğunu vurgulamış ve doğum öncesi ile başlayan birçok geleneğin çocukla doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erkeği yücelten bir yapıya işaret ettiği derlenen geleneklerden açıkça görülse de, annenin çocuğun yetiştirilmesi ve sağlıklı kalması anlamında çocukla doğrudan ve babayla kıyaslanamayacak önemde bir rol oynadığı da açıkça yansımaktadır. Ancak bu çok önemli rol, erkek egemen toplumsal sistemin devamına hizmet edici nitelikte görülmektedir. Bu anlamda feminist bir eleştiriyle erkeklerin yetiştiricisinin ve sosyalleşme sürecin aktörünün anne olduğu düşünülürse kadının rolü, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmek olarak da yorumlanabilir. Yine erkek çocuk doğurmanın daha kıymetli kabul edildiği, erkek çocuk doğuran kadınların örnek gösterildiği geleneksel uygulamalar bütününde anne sistemin devamını sağlayan, tam da "ye tatlıyı, doğur atlıyı", "ye ekşiyi, doğur Ayşe'yi", "kız yükü, tuz yükü" deyişlerinde de görüleceği üzere edilgen bir aktör olmaktan öteye geçememektedir.

Örnek'in derlediği geleneklerde ve uygulamalarda belirgin olarak namus kavramının cinsellikle eş tutulduğunu; cinselliğin tabu olarak kaldığı ve kimi zaman çıplaklığın cinsellikle bir sayılabildiğini görmekteyiz. Bunun sonucu olarak, yaşanan herhangi bir sağlık sorununda kadınlar doktora başvurmadan önce geleneksel umarlardan medet ummaktadır. Bu noktada Örnek, din ve büyüyü aynı başlık altında ele almıştır; geleneksel umarlarda sağaltıcı özelliğe sahip olduğuna inanılan uygulamaları dinsel-büyüsel adı altında hocalara okutma, muska yazdırma, türbe ve yatırları ziyaret etme, okunmuş su içme veya yiyecek yeme olarak sıralamıştır. Din ve büyüyü, bilimsel/ akla uygun olanın karşısında ele alan Örnek, pozitivist paradigma içinden bilimselliği yücelten söyleme sadık kalarak büyüsel ve dinsel uygulamaların da bilimsel uygulamalar kadar karmaşık ve birbiri içine geçen yapıda olabileceğine değinmemiştir. Bu bağlamda, Örnek, insan yaşamını doğrudan tehdit edebilecek uygulamaların çocuk sağlığı gibi önemli bir konu-

da görülme olasılığından çekinerek "en güvenilir kurum" olarak bilime referans vermesi ve bu sayede insan hayatına mal olabilecek uygulamalara karşı caydırıcı olma amacını taşıyor olabilir. Bu amaç, dönemin geleneksel-modern ayrımında bilimseli, dinsel karşısında öne çıkarmayı hedefleyen ulusal projeden farklı görünmemektedir. Diğer yandan geleneksel uygulamalar, inanmanın yanı sıra kolay ulaşılabilme nedeniyle de tercih edilmiş olabilirler.

Örnek "ergenlik, eğitim, cezalandırma ve korkutmaya ilişkin konuları açıklar. Ailelerin, çocukların cinsel eğitim almalarını ayıp olarak karşıladıklarını ortaya koyulmuştur. Çocuğu aile içinde eğitme korkutma ve cezalandırma yoluyla gerçekleşmektedir. Samurçay'a göre bu tür eğitim çocukların yeteneklerini engellemekte ve edilgen, bağımlı bir kişilik ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan geleneksel değerlerden tamamen yoksun yetiştirmek suretiyle yanlış bir tutum izlenmektedir (Samurçay, 1981: 159-160). Burada çocuğu eğitmenin ayaklarının sağlam olarak yere basması, yani yerel köklerinin üzerine modern eğitimin uygulanması savunulur.

Yapıtın içinde yer alan anne adayına ve çocuğa ilişkin sağaltım ve korumaya yönelik çalışmalar ve bu çalışmalarda kullanılan araç ve gereçler yaşanılan yerin fiziksel koşulları hakkında bilgi vermektedir. Çocuğa yönelik bu uygulamaları Neriman Samurçay şöyle değerlendirmektedir. "Sedat Veyis Örnek'in hazırladığı bu çalışma sadece halkbilimi alanında bilim anlayışı, bilim adamları arasındaki kesin sınırları ortadan kaldırmaya ya da çeşitli bilim dallarını sınırdaş bölgede tartışmaya çağırmaktadır. İnsanbilimleri söz konusu olduğunda bu gereklilik daha ağır basmaktadır. Özellikle son zamanlarda uluslararası psikoloji kongrelerinin çalışma konuları gözden geçirilecek olursa, kültürel etkenlere ne kadar önem verildiği görülmektedir. Bugün ruhbilimden değin araştırma alanını kültürel etkenlere ne kadar önem verildiği açıkça görülmektedir." Neriman Samurçay'a göre bu kitap, kültür-kişilik konusunda çalışma yapacak olanlara yardımcı olma özelliği taşımaktadır (Samurçay, 1981: 159-160). Sedat Veyis Örnek'in *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı kitabı hem "geleneksel kültürde çocuğa ve gelişimsel bir dönem olarak çocukluğa ilişkin çok zengin bir veri içeriğine sahip olması" hem de "çocuk ruh sağlığı ve ruhsal gelişim" alanına ilişkin, döneme ait yerel tutum ve müdahaleleri içermesi açısından da değerli bir rehber olmuştur. Kitaba "Çocuk ruh sağlığı ve çocuklukta gelişim" konuları açısından bakıldığında bu alanlarda çeşitli başlıklarda zengin bilgiler sunulduğu görülmektedir. Kitabın Giriş bölümünde değinilen konulara ilişkin sunulan kaynaklardan biri de Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun başucu kitabı niteliğindeki "Çocuk Ruh Sağlığı" adlı eseridir. Bu değerli eser incelendiğinde *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* kitabı ile benzer bir çerçeveye ve benzer başlıklara sahip olduğu görülecektir. "Çocuk Ruh Sağlığı" kitabında "çocuk gelişiminin çeşitli alanlarına ilişkin evrensel ve bilimsel özelliklerden" söz edilirken *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* kitabında bu evrensel gelişim sürecine sunulan yerel katkıları ve bunlara eklenen yorumları görmek mümkündür.[4] Diğer yandan kültür, günlük yaşam örüntülerinden olağan sağduyu, başkalarıyla iletişim toplumun üzerinde durmadığımız olağan ritim ve törelerini oluşturur. Bunlar sosyal ilişki örüntülerini yansıtır. Cinsiyet, yaş grubu bu küçük ahlaki evreni farklı şekillerde etkiler. Yani kültürün yerleşimi kişinin yalıtılmış zihni değil, grupların birbirleriyle bağ-

4 Psikolog Özlem Akarken (38), Dr. Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü, Psikodrama Eğitimi Yeterliliği, Yardımcı Eğitici

lantılı bedenleri/benlikleridir (Kleinman, 1997:15-28). Samurçay ve Kleinman'ın ileri sürdüğü üzere kültür, psikiyatrik güçlüklerin tanısında ya da sağaltımında göründüğünden çok daha fazla yer kaplamaktadır. Kültürel olgular ruhsal sıkıntıları derinden etkiler. Psikiyatrik bozukluklarda kültürel etkenler mutlaka gerekli olmayan ama yeterli olabilen etkenlerdir (Güleç, 2002: 17). Çalışma yol göstericilik anlamında çok önemlidir.

Örnek'in derlemesinde çocukların sadece fiziksel ve zihinsel sağlıkları ile ilgili yöntemler yer almamaktadır; aynı zamanda çocukların toplumda kabul gören bireyler olması yönünde uygulamalar da mevcuttur. Çocukların göbek bağlarının toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu olarak, erkek bebeklerin göbek bağlarının okul, cami ve ahırlara konulması; kız bebeklerinkinin ise ev çevresine yakın yerlere gömülmesi bunun bir göstergesidir. Diğer yandan geleneklerde toplumun onayladığı uygun insan yaratma çabası da mevcuttur. Bu pratikler istenen birey davranışı üretmeye yarayan zihinsel kurguyu yeniden ve yeniden üretmektedir. Her ne kadar sevinçten çok acıyı dışa vuran ağıt geleneği ile yakından bağlantılı olarak çocuğun sevindiği şeylerden ziyade acı çektiği ve üzüldüğü şeyleri dışa vurmasının beklendiği bölgeler olsa da, çoğunluk olarak çocukların sevinç veya acı fark etmeksizin duygularını yansıtması istenmez. Bu da "gözyaşlarını içine döken", "kan içse kızılcık kusan" bireylerin şekillenmesinin temelini oluşturmaktadır.

Çocuk oyunlarına ve çocuk oyunlarının adlarına, oyunlarda kullanılan araç ve gereçlere, tekerlemelere yer verilmiştir. Biraz daha kısa tutulmuş ve bölümde bahsedilen yerel oyunların oldukça az bir bölümünün içeriğinin açıklanmıştır. Oysa yetişkinlikte oyunsal tavır/oyuncu özellikler üzerine yapılmış benzer çalışmalar göstermektedir ki yetişkinlik döneminde oyun oynayabilme, "karşısındaki kişinin duygu, düşünce ve gereksinimleri doğrultusunda esneklik sergileyebilme, kendi duygu ve düşüncelerini karşıdaki kişiye ifade edebilme, empati kurabilme, zihinsel, bilişsel ve duygusal sınırlarının farkında olma, bu alanlarda esneklik sergileme ve değişiklik yapabilme becerisine sahip olma ve bunu geliştirme" (Akarken, 2013) gibi faktörlere karşılık gelmektedir. Bu faktörleri hayata geçirebilme, bireylere günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarla ve geçmiş yaşantılarından bugüne yansıyan, başa çıkmakta zorlandıkları deneyimlerle karşılaşabilme ve onlarla baş edebilmede bir avantaj sağlamaktadır.

Örnek, geleneklerin uygulama biçimlerini, kitabındaki her bölüm için oluşturduğu farklı sorulardan meydana gelen görüşme formları ile anlamaya çalışmıştır. Kapalı uçlu soru formatındaki sorulardan oluşan bu görüşme formları, oldukça fazla sorudan oluşmakta ve geleneklerin derlenmesinde yöntemsel açıdan bir sorun oluşturup oluşturmadığı sorusunu beraberinde getirmektedir.

Sonuç Yerine

Elimizdeki kitap, Sedat Veyis Örnek'in geleneksel uygulamaları tarafsız bir tasvirinden oluşmuştur. Sedat Veyis Örnek, zengin içerikli derlemesiyle, Türkiye'nin farklı bölgelerinden çocuğun anne karnına düştüğü andan itibaren, askere gönderilip evlendirilmesine kadar olan süreçteki uygulamalardan bahsetmiştir. Ancak kendi yorumlarını kitabının sadece giriş kısmında belirterek son derece kısıtlı tutmuştur. Kitap, Sedat Veyis Örnek'in geleneksel uygulamaları tarafsız bir betimlemesinden oluşmaktadır. Çocuk ile ilgili geleneklerde bize son derece kapsamlı ve zengin ayrıntıları içeren bir inceleme su-

nan bu kitap, birçok önemli bilgiyi barındırmak ile birlikte yorumlamalardan kaçınarak bizi birçok soru işaretiyle baş başa bırakmıştır. Bu soru işaretlerinden biri de, çocukla ilgili geleneklerin dinsel/mezhepsel, etnik ve bölgesel olarak farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Bulgular bize uygulamaların tek bir homojen kültür içinde gerçekleşiyormuş izlenimi vermektedir. Gerçekte böyle olabileceği gibi olmayabilir. Araştırmanın sunduklarında bu sorunun yanıtını bulamıyoruz.

Örnek, gelenekleri akılcı ya da akıldışı şeklinde ikiye ayırmıştır. Çağdaş tıp ile ilişkilendirilen geleneksel uygulamalar akılcı olabilmekte, büyü ve din ile eşleştirilen uygulamalar ise akıldışı dışı olmaktadır. Bu noktada Örnek'in kitabında eleştirilebilecek noktalardan biri de rasyonel olan ve rasyonel olmayan ayrımının bu kadar keskin sınırlarla birbirinden ayrılıp ayrılamayacağıdır. Sağlık sorunlarına getirilen çözümlerde din ve büyü ile modern tıbbın nasıl bir ilişki içinde olduğunu saptamak önemlidir. Aslında akılcı ya da dinsel/büyüsel olarak tanımlanan pratiklerin geçişken olduğu ve aynı anda uygulanabilir olmalarının da mümkün olduğu görülebilir.

Derlemede, kentsel ve kırsal ayrımının yapılmadığı ve kırsal ve kentsel alanlardaki uygulamaların birbiriyle nasıl benzeştiği ve ayrıldığı noktaların saptanmamış olduğudur.

Din ve büyüyü, bilimsel olanın karşısında ele alan Örnek, pozitivist paradigma içinden bilimselliği öne geçiren söyleme sadık kalarak büyüsel ve dinsel uygulamaların da bilimsel uygulamalar kadar karmaşık ve birbiri içine geçen yapıda olabileceğine değinmemiştir. Böylece dönemin geleneksel-modern ayrımında bilimseli, dinsel karşısında öne çıkarmayı amaçlamış olabilir. Bu çalışma bazı eksikliklerine rağmen yapılan en kapsamlı ve oldukça önemli bir çalışmadır.

Kaynakça

Acıpayamlı, O. (1974), *Türkiye'de Doğumla ilgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No.355, Edebiyat Fakültesi yayınları, No.68 Araştırmalar Serisi No. 57, Ankara: Sevinç Matbaası.

Akarken, Ö. (2013), *Yetişkinlerde Oyunsal Tavır/Oyunculuk (Playfulness) ve Başa Çıkma Arasındaki İlişkiye Psikodramatik Bir Yaklaşım*. (Dr. Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü'ne bitirme tezi olarak sunulmuştur).

Balaman, A. R. ve Kongar, E. (1999) "Sedat Veyis Örnek", Emre Kongar (Haz.), *Türk Toplum Bilimcileri Cilt II*, (331-368), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eriksen, T. H. ve Nielsen F. S. (2012), *Antropoloji Tarihi* (Çev.: Aksu Bora), İstanbul: İletişim Yayınları, 3. Baskı.

Kleinman, A. (1997), *Kültür ve Psikiyatrik Tanı -Kültür DSM-IV İçin Neden Önemlidir?-* Ed: Mezzich, J.E. Kleinman, A. Fabrega, H. Parron, D.L. (Çev.: T. T. Tüzer), Ankara: Compos Mentis Yayınları.

Kuper, A. (1995), *İlkel Toplumun İcadı -Bir İllüzyonun Dönüşümleri-* (Çev.: İ. Türkmen), İstanbul: İnsan Yayınları.

Kümbetoğlu, B. (1996), "Antropolojik Alan Araştırması ve Sorunları", Kuvvet Lordoğlu (Haz.), *İnsan, Toplum, Bilim 4. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*, İstanbul: Kavram Ya-

yınları.
Morris, B. (2004), *Din Üzerine Antropolojik İncelemeler* (Çev.: Tayfun Atay), Ankara: İmge Kitabevi.
Örnek, S. V. (1966), *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları:174.
Örnek, S. V. (1977), *Türk Halkbilimi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Folklor Dizisi: 4.
Örnek, S. V. (1979), *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Folklor Dizisi: 5.
Örnek, S. V. (1971), *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 200.
Örnek, S. V. (1973), *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 388.
Örnek, S. V. (1971), *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 218.
Örnek, S. V. (1973), "Türk Halkbiliminin Sorunları", *Türk Dili Dergisi*, Ekim, Cilt: XXVII, Sayı 257: 385-391.
Özbudun, S. (2005) "Küreselleşme ve Geleneği Yeniden Düşünmek" Kümbetoğlu, B ve Birkalan Gedik, H. (Haz.) *Gelenekten Geleceğe Antropoloji* (51-73), İstanbul: Epsilon Yayıncılık Ltd. Hiz.
Özbudun, S., Şafak, B. ve Altuntek, N.S. (2007), *Antropoloji* (*Kuramlar/Kuramcılar*), Ankara: Dipnot Yayınları.
Rivers, W. H. R. (2004), *Tıp, Büyü ve Din*, (Çev.: İ. E. Köksaldı), İstanbul: Epsilon Yayınevi, Toplumlar ve İnsanlar Dizisi-19.
Sahlins, M. (2012), *Batının İnsan Doğası Yanılsaması*, (Çev.: E. Ayhan ve Z. Demirsü), İstanbul: bgst Yayınları.
Samurçay, N. (1981), Kitap Tanıtma: 171, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, XII Cilt.
Seviğ, Ü. Tanrıverdi, G. (2012) *Kültürlerarası Hemşirelik*, İstanbul, İstanbul Tıp Kitabevi.

Öz

Bu çalışma Sedat Veyis Örnek'in *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı kitabı ile ilgilidir. Kitap genel hatlarıyla kısaca tanıtılmaktadır. Çocukla ilgili geleneklerde bize son derece kapsamlı ve zengin ayrıntıları içeren bir inceleme sunan bu kitap, birçok önemli bilgiyi barındırmaktadır. Örnek, kendi yorumlarını kitabının sadece giriş kısmında belirterek son derece kısıtlı tutmuştur. Çünkü yorum ve yaklaşımların zamanla değişeceğine inanmaktadır ve ilgi duyanların yararlanma ve değerlendirmelerine açık, elden geldiğince dizgeli bir gereç sunmayı amaçlamıştır. Elimizdeki kitap, Sedat Veyis Örnek'in geleneksel uygulamaları tarafsız bir tasvirinden oluşmaktadır. Bulguları modern tıp ve dinsel/büyüsel olarak ikiye ayırmıştır. Örnek'in dinsel/büyüsel ve çağdaş tıp uygulamaları ayrımını, Evans-Pritchart ve Levy-Bruhl, Rivers'ın araştırmalarında da görürüz. Örnek çalışmalarında gelenekler ve görenekler zincirinin halkalarını tek tek belirleyerek yerellikten ulusallığa ve evrenselliğe ulaşmayı amaçlamaktadır. Evrenselliğe ulaşırken dönemin gerektirdiği yurttaşlık bilinci ile hareket etmektedir.

Anahtar Sözcükler: çocuk, din, büyü, geleneksel uygulamalar

Child in Our Traditional Culture in the Road From Birth to Military Service

Abstract

This is a study based on the book named *Children in Our Traditional Culture* which is written by Sedat Veyis Örnek. The book is introduced in general outlines througout the article. While this book offers us a comprehensive and rich detailed review about child-related traditions, it also contains significant information regarding its subject of study. Since Örnek believed that the comments and the attitudes differ by the time, he restricted his own interpretations regarding the subject to only the introduction part of his book. Therefore, he intended to present a systematic instrument open to be utilized and evaluated by the audience. This book is an objective description of traditional practices by Sedat Veyis Örnek. He classifed his data into two seperate groups such as modern medicine and religious/magical treatment. Same classifications can be seen in the Works of Evans Pritchard and Levy Bruhl and Rivers. In his studies in order to reach from local to national and than to universal, he tries to determine each and every aspect of customs and traditions. While achieving his goal he acts with the awareness of citizenship expected from his generation.

Keywords*:* child, religion, magic, traditional applications